

Έθνος σε διαρκή κατάσταση έκτακτης ανάγκης;

Η αντιπαράθεση για το βιβλίο της Ιστορίας διεξάγεται σε παιδαγωγικό και ιδεολογικό επίπεδο

Γιάννης Βούλγαρης

Τα Νέα, 31/03/2007

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΕ ΑΚΟΜΑ ΜΙΑ ΦΟΡΑ, ΣΙΣΥΦΕ! ΕΤΣΙ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΜΕΝΗ ΜΟΙΑΖΕΙ Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ, ΑΝΕΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ», «ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ», «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΤ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ». ΤΡΕΙΣ ΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΔΙΠΟΛΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ, Η ΕΛΛΑΔΑ ΥΠΟΧΡΕΩΝΕΤΑΙ ΣΕ ΕΝΑ ΝΕΟ ΚΥΚΛΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΙΔΙΟ - ΚΑΤ ΟΥΣΙΑΝ - ΕΠΙΜΑΧΟ ΖΗΤΗΜΑ: ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΣΗΜΕΡΑ ΝΑ ΒΙΩΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΧΩΡΙΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑ; ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟ;

Η δημόσια αντιπαράθεση για το εγχειρίδιο της Ιστορίας διεξάγεται σε δύο διαφορετικά επίπεδα, το παιδαγωγικό και το ιδεολογικό, τα οποία όσο και αν συνδέονται, χρειάζεται για λόγους σαφήνειας να τα διακρίνουμε.

Στο παιδαγωγικό επίπεδο η κριτική συνήθως δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη ότι το εγχειρίδιο πρέπει να καλύψει μέσα στις επιβαλλόμενες 140 σελίδες την παγκόσμια, την ευρωπαϊκή και την εθνική Ιστορία πέντε αιώνων. Αυτή είναι η επιταγή του αναλυτικού προγράμματος, θέμα το οποίο θα μπορούσε να συζητηθεί, αλλά δεδομένου τούτου, τι νόημα έχει να απαριθμούμε γεγονότα και «ηρωικές σελίδες» που δεν περιλαμβάνονται; Είναι η μάχη της Αλαμάνας ή το «ιδιώνυμο» του Βενιζέλου γεγονότα που θα επέλεγαν οποιοδήποτε συγγραφείς στα ασφυκτικά αυτά όρια;

Το δεύτερο παιδαγωγικό ζήτημα αφορά το δίλημμα: βιβλίο αφήγησης ή «βιβλίο - εργαστήρι Ιστορίας» που παρέχει στον μαθητή κεντρίσματα από πολλές πηγές και σε πολλά επίπεδα ταυτόχρονα; Οι ειδικοί ανέφεραν ότι αυτή η νέα αντίληψη εφαρμόζεται όλο και περισσότερο στις πιο ανεπτυγμένες χώρες, με στόχο να ενισχύσει την εγρήγορση και την κριτική ικανότητα του παιδιού. Σωστή; Λάθος μέθοδος; Γιατί να μη την δοκιμάσουμε, βελτιώνοντας και διορθώνοντάς την, αναλόγως με την εμπειρία και τις υποδείξεις των ίδιων των δασκάλων; Προς τι οι κινδυνολογίες; Μήπως είμαστε ενθουσιασμένοι με τα αποτελέσματα της προηγούμενης;

Το τρίτο παιδαγωγικό ζήτημα αγγίζει ένα αδύνατο σημείο του βιβλίου, τα οποία αξίζει την προσοχή των συγγραφέων στη φάση της διόρθωσης. Αναφέρομαι στην κριτική ότι το βιβλίο δεν μεταδίδει πάντα τη δραματικότητα και τον συγκρουσιακό χαρακτήρα της ιστορίας των ανθρώπων. Εδώ υπάγεται η περιώνυμη ατυχής περιγραφή «συνωστίζονται» που έχει γίνει παντιέρα κάθε δημαγωγίας. Όσοι ασκούν με ειλικρίνεια την κριτική αυτή, αναφέρονται στη δραματικότητα της Ιστορίας όλων των ανθρώπων, όχι μόνο των Ελλήνων. Αντιθέτως, η εθνικιστική κριτική αναφέρεται απλώς στην τυποποιημένη εξιστόρηση των «δεινών του

Ελληνισμού», σαν να είμαστε οι μόνοι που υποφέραμε στον κόσμο.

Ιδεολογία

Όμως η καταγιγιστική επίθεση δεν έχει παιδαγωγικά κίνητρα, αλλά ιδεολογικά. Το πραγματικό διακύβευμα εδώ είναι αν τα παιδιά θα μαθαίνουν την Ιστορία των Ελλήνων μέσα από μια αναχρονιστική, πλέον, εθνοκεντρική προσέγγιση ή μέσα από μια σύγχρονη θεώρηση που αναδεικνύει τις ενιαίες μακροσκοπικές διαδικασίες διαμόρφωσης των σύγχρονων εθνών - κρατών, των σύγχρονων πολιτισμών, της νεωτερικότητας. Κάθε εποχή κοιτά την Ιστορία μέσα από τις νέες πραγματικότητες που δημιουργεί η διαρκής εξέλιξη. Παλαιά είχαμε την Ιστορία κοιταγμένη με τα μάτια της φυλής ή της θρησκείας, των δυναστειών ή των αποικιακών δυνάμεων. Τα τελευταία διακόσια χρόνια, γράφαμε την Ιστορία με τα μάτια των εθνικών κρατών. Κάθε κράτος έγραφε τη δική του, με στόχο να ομογενοποιήσει ιδεολογικά τους πληθυσμούς που κατοικούσαν στην επικράτειά του και να τους διαφοροποιήσει από τους «άλλους», είτε αυτοί βρίσκονταν στο εσωτερικό (μη αφομοιώσιμες μειονότητες) είτε στο εξωτερικό (άλλα εθνικά κράτη και κυρίως τα γειτονικά). Έτσι προέκυπε η εικόνα ενός Κόσμου εθνικών κρατών, το καθένα με την ξεχωριστή Ιστορία του, στην οποία είχαν ελαχιστοποιηθεί οι ενιαίες μήτρες που είχαν παραγάγει τα επιμέρους έθνη - κράτη κατά τους τελευταίους πέντε αιώνες. Είχαν επίσης εξαφανιστεί οι «κακές» πράξεις των δικών μας και μεγιστοποιηθεί εκείνες των εχθρών. Είναι φυσικό λοιπόν, στη νέα εποχή της πυκνής αλληλεξάρτησης των λαών και των πολιτισμών, να υπάρξει αναθεώρηση της ιστορικής ματιάς, οι παράλληλοι ιστορικοί εθνικοί μονόλογοι να θελήσουν να συνομιλήσουν. Γι αυτό γενικεύεται, τόσο σε επιστημονικό όσο και σε παιδαγωγικό επίπεδο, η συζήτηση για τις εθνικές Ιστορίες και την «εικόνα του άλλου» που προβάλλουν. Σκοπός της κοινής συζήτησης δεν είναι η απάλειψη των συμβάντων, αλλά η κατανόηση των ιστορικών διαδικασιών που τα παρήγαγαν. Το ίδιο γίνεται παντού στον ανεπτυγμένο κόσμο και όχι μόνο.

Πολιτική και Ιστορία

Αυτή η αναθεώρηση δεν είναι ουδέτερη και ανώδυνη διαδικασία. Γίνεται μέσα από συγκρούσεις. Συγκρούσεις ιδεολογικές και πολιτικές, γιατί οι επιστημονικές έχουν πλέον κριθεί. Ό,τι ανέφερα προηγουμένως είναι «κοινός τόπος» για κάθε φοιτητή Ιστορίας, συναντάται σε κάθε εισαγωγικό εγχειρίδιο Πολιτικής Κοινωνιολογίας και Ιστορίας. Οι επικριτές του εγχειριδίου της ΣΤ Δημοτικού ξεσπαθώνουν κατά των υποστηρικτών χρησιμοποιώντας την κατηγορία του κοσμοπολιτισμού, των υπηρετών της νέας τάξης, των Αμερικανών και άλλα υβριστικά, αναλόγως του βαθμού χυδαιότητας που ο καθένας τους διαθέτει (και μερικοί έδειξαν να διαθέτουν άφθονη). Επειδή όμως η ίδια σύγκρουση διεξάγεται σήμερα σε πολλές χώρες, έχουμε ένα αλάθητο κριτήριο για την πολιτική - ιδεολογική ουσία της υπόθεσης. Τα ίδια επιχειρήματα στις ανάλογες υποθέσεις, μας επισήμανε ο Παύλος Τσίμας («ΤΑ ΝΕΑ» 26/3/2007), υποστηρίζουν ο Σαρκοζί στη Γαλλία, οι κεμαλιστές Τούρκοι εθνικιστές, οι συντηρητικοί Αυστραλοί, οι οπαδοί του Ντενκτάς στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, οι συντηρητικοί Ιάπωνες, η κ. Τσένι, σύζυγος του

σκληροπυρηνικού αντιπροέδρου του Μπους, πετυχαίνοντας η Πολιτεία της Φλόριντα να αποφασίσει ότι οι μαθητές «πρέπει να μαθαίνουν την υπεροχή του αμερικανικού πολιτισμού έναντι των άλλων». Αυτή είναι η πραγματική διεθνής παρέα των επικριτών του εγχειριδίου της ΣΤ Δημοτικού.

Αλλά και η ελληνική παρέα που πρωτοστάτησε στην ιδεολογική επίθεση είναι χαρακτηριστική και γνωστή. Ο ΛΑΟΣ, το εθνικιστικό λόμπι, οι αυθεντικοί φασίστες και οι ποικιλόχρωμοι φιλοφασίστες των μίντια. Ο κ. Χριστόδουλος, όχι μόνο λόγω ακροδεξιών πεποιθήσεων αλλά και γιατί μια νέα μη εθνικιστική Ιστορία της Εκκλησίας εξ ορισμού ενισχύει το Φανάρι. Πράγματι, παρά το γεγονός ότι η ορθόδοξη (όπως και η καθολική) Εκκλησία αντιτάχθηκε στη δημιουργία των εθνικών κρατών και άργησε να συμβιβαστεί με την ιδέα του έθνους που υποκατέστησε την ενιαία χριστιανική ταυτότητα, σήμερα ως υπερεθνικός θεσμός, μπορεί ευκολότερα να συγχρονιστεί με την ιστορική δυναμική. Από κοντά στον Αρχιεπίσκοπο και οι περισσότεροι βουλευτές της Ν.Δ., την ώρα που η φιλελεύθερη πτέρυγά της σιωπά. Αυτόκλητο στην παρέα εμφανίστηκε το ΚΚΕ, γεγονός που δεν εξέπληξε όσους παρακολουθούν τη μετακομμουνιστική του μετάλλαξη και την επιταχυνόμενη συντηρητικοποίησή του. Ατύχησε μόνο στη στιγμή που διάλεξε να πει πώς να γράφεται η Ιστορία, γιατί την ίδια μέρα δεν βρήκε την ψυχική ευρυχωρία να θυμίσει ότι ο Γρηγόρης Φαράκος ήταν γραμματέας του (και να μην ξεχνά πως είναι το μόνο κόμμα που κρατά ακόμα κλειστά τα αρχεία του στους ιστορικούς). Το ΠΑΣΟΚ δυστυχώς και εδώ μπερδεύτηκε, καθώς δεν μπόρεσε να υποστηρίξει ενιαία και ευθαρσώς το αυτονόητο: ότι τα σχολικά βιβλία δεν γράφονται από τα λόμπι και την Εκκλησία, αλλά μέσα από θεσμοποιημένες επιστημονικές διαδικασίες και αξιολογούνται πρωτίστως από τους εκπαιδευτικούς.

Διδασκαλία, όχι κατήχηση

Τελικά, ακόμα και στην παιδική ηλικία, η διδασκαλία της Ιστορίας είναι παιδαγωγικό - επιστημονικό γεγονός και όχι κατήχηση ούτε αλήστου μνήμης ΕΗΔ (Εθνική Ηθική Διαπαιδαγώγηση). Η εξοικείωση με την επιστημονική δεοντολογία και τον ορθό λόγο είναι μέρος της διαπαιδαγώγησης και της ηθικής διαμόρφωσης. Και η ελληνική Ακαδημία, αν είχε παράδοση με κύρος και ηθική ακτινοβολία, θα είχε ασφαλώς επισημάνει αυτές τις όψεις του προβλήματος, αντί να περιοριστεί στον ρόλο του «διορθωτή». Στο κάτω κάτω, αυτό που παίζεται είναι πώς θα προετοιμάσουμε τα μικρά παιδιά να προοδεύσουν σε έναν κόσμο που αλλάζει ραγδαία. Σε έναν κόσμο που για να τον κατανοήσουν και να τον βιώσουν χωρίς ψυχολογικά και πολιτισμικά χάσματα, πρέπει να μπορούν να αισθάνονται ταυτόχρονα Έλληνες, Ευρωπαίοι και πολίτες του κόσμου. Και όχι ανασφαλείς υπήκοοι ενός έθνους σε διαρκή κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Ο Γιάννης Βούλγαρης διδάσκει στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου.